

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 218

נח תשע"ב

שבא הדור העשירי ומלא את הסאה, ואז נפרע הקב"ה מאותו הדור בעבור כל הדורות שלפניו והביא עליו את המבול.
זהו שאומר הכתוב: "קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם" - דהיינו, מפני כל הדורות שקדמו לדור המבול.

"וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר" (ו, יד)

על הרב **עזריאל הילדסהימר** זצ"ל, רבה של היהדות הנאמנה בגרמניה, שהיה משומרי גחלת היהדות הנאמנה מספר שפעם נאלץ להגיע לבית תפילה רפורמי, והרבאי בדיוק היה באמצע ה'דרשה'. לאחר שסים את דברי ההבל שלו פנה הגבאי אל האורח הנכבד ושאל: 'נו, מה כבודו אומר על הרב שלנו?'

אמר ר' עזריאל: 'הרב שלכם תרץ לי קשיה בספר קהלת, קושיה שאני מתקשה בה כבר שנים רבות!...' אורו פניו של הגבאי: 'עד כדי כך?! נו, נשמע מה היתה הקשיה!'

הסביר ר' עזריאל: 'תראה, הרי בפרק ג' בספר קהלת כתובים כל ה'עיתים': 'עת ללדת ועת למות, עת לטעת ועת לעקר נטוע, עת להרג ועת לרפא, עת לפרץ ועת לבנות' וכו'.

ולכל דבר והפוכו יש אמצע - לא כך ולא כך, כגון: 'עת ללדת ועת למות', האמצע הוא לא ללדת ולא למות, אלא לחיות את החיים שנקצבו לאדם בעולם. או 'עת מלחמה ועת שלום', האמצע הוא לא שלום ולא מלחמה, הפסקת אש.

השאלה היא: מה נעשה עם 'עת לחשות ועת לדבר', מה כאן האמצע? מה יש בין דיבור לשתיקה? הרי כשאדם אינו מדבר הוא שותק וכן להפך?

קושיה זו היתה קשה לי במשך שנים, והיום, סוף סוף, קבלתי תשובה. בדרשתו של רבכם ראיתי שניתן לדבר ולדבר ובעצם לא לומר כלום!...

אחר כך לקח אותו הגבאי לסיור מקיף בבית התפילה, והראו לו אותו מבפנים ומבחוץ. בסוף שאל: 'ומה אומר הרב כעת?'

אמר ר' עזריאל: 'ממש תיבת נח! ושוב הגבאי כבר שמח שמחה יתרה: עד כדי כך, בית התפלה שלהם הוא בבחינת תיבת נח שהצילה מהמבול!'

עד ששמע את ההסבר: 'בית התפלה הוא כמו תיבת נח עליה נאמר: "מבית ומחוץ בכפר", וגם כאן, הכפירה נראית הן מבפנים והן מבחוץ.'.

"את האלקים התהלך נח" (ו, ט)

תרגם אונקלוס: "בדחלתא דה' הליך נח", ובספורנו כתב וז"ל: "הלך בדרכיו להיטיב לזולתו". וה'בעל הטורים' כתב: "האלקים התהלך נח סופי תבות חכס".

ובאר בספר 'צבי וחמיד' (הובאו דבריו ב'שיח צדיקים') בדרך צחות, ששלושת הפרושים אחד הם, כי כבר אמר הרב הקדוש בעל ה'זרע קדש' **מרופשיץ** זצ"ל, שאדם צריך להיות ירא שמים, טוב לב וחכם. כי אם הוא ירא שמים בלי חכמה - הוא שוטה, ואם הוא טוב לב בלי יראת שמים - הוא בעל תאוה, ואם הוא חכם בלי יראת ה' - הוא אפיקורס...

לכן מגלה לנו הפסוק שלנח היו את שלש המעלות הנ"ל: יראת שמים - "את האלקים התהלך נח", וכפי פרוש האונקלוס "בדחלתא דה'". גם היה טוב לב, כדברי הספורנו: "הלך בדרכיו להיטיב לזולתו". וגם היה חכם, כדברי בעל הטורים שסופי התיבות רומזים לחכמתו.

"ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ" (ו, יג)

שנינו במשנה באבות (פ"ה מ"ב): "עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול".

וקשה הדבר, הלא אם כל הדורות מאז בריאת העולם ועד דורו של נח חטאו לה' ו"היו מכעיסין ובאין", מדוע דוקא על דורו של נח נגזר לשאת בעונש?

באר הרב **יוחנן קירשבוים** זצ"ל בספרו "דברי שלמה": אמרו חז"ל (ערכין טו ע"א): "אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו". וכן אמרו (ירושלמי תענית פ"ב מ"א): "מאריך אפיה וגבי דליה".

כזו היא הנהגת העונש של הקב"ה: הוא ארך אפים ונושא את עוונותיהם של הדורות, דור אחר דור, וכל דור מוסיף ליסאה את חלקו, עד שבא הדור שבו מתמלאת הסאה עד תומה, ומשעה שנתמלאה סאתן הקב"ה גובה חובו ומעניש את הדור ההוא כפריעת חוב של כל הדורות הקודמים אשר היו מכעיסין ובאין.

נמצא שכל עוד אין הבנים הולכים בדרכי האבות החוטאים ועושים כמעשיהם, מתקיים בהם "בנים לא יומתו על אבות" (דברים כד, טז). אך משעה שהבנים עושים כמעשה אבותיהם וחוטאים לה', הרי שהסאה הולכת ומתמלאת, וכשתמלא לגמרי נפרע הקב"ה מן הבנים גם עבור מעשה אבותיהם.

כך היה גם בעשרת הדורות הראשונים מאז בריאת העולם. כל הדורות מאז אדם הראשון היו מכעיסין ובאין, אך כל עוד לא נתמלאה הסאה האריך הקב"ה אפו. עד

"וישלח את הערב ויצא ושוב עד יבשת המים מעל הארץ" (ח, ז)

ברש"י: יצא ושוב – הולך ומקיף סביבות התיבה, ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו וכו'.

לשם מה שלח נח את העורב? בפשטות היה נראה, כדי שיבדוק עבורו אם עדיין יש מים על פני האדמה. אולם אם נתבונן היטב נראה שהדברים אינם מדויקים, שכן רק לגבי היונה נאמר: **"וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה"** (שם ח), אבל בעורב לא נאמר אלא: **"וישלח את הערב"**, וכלל לא הוזכרה הסיבה.

אומר ה"אור החיים" הקדוש שאין זו הסבה לשילוחו של העורב, אלא הסיבה היא, מפני שהעורב התנהג בתיבה שלא כשורה, ולפיכך שלחו מיד עם פתיחת החלון, כלומר גרשו משם.

ואם נשאל, הרי העורב לא היה היחיד, גם חס בנו של נח וגם הכלב, נהגו שלא כשורה, ומדוע הם לא נשלחו מן התיבה באותה הזדמנות שהעורב נשלח הימנה? שנים רבות סבור הייתי שהסיבה היא מפני שהעורב יכול היה להיות בחוץ גם אם לא יבשו המים, מפני שהוא יכול לעוף בכנפיו ולמצוא לעצמו איזשהו מקום מנוחה. לא כן חס והכלב, שאינם מסגלים לשחות זמן רב במים, ומיד לאחר מכן בוודאי יטבעו וימותו, ולא היתה לנחטרשות לגרם להם למות.

והנה, בסיעתא דשמיא עלה בדעתי באור נוסף בענין זה. על הפסוק (תהלים קמז, ט) **"נותן לבהמה לחמה, לבני ערב אשר יקראו"**, אומר רש"י: "פרשו רבותינו, שהוא אכזרי על בניו והקב"ה מרחם עליהם ומזמין להם יתושין וכו' ונכנסין לתוך פיהם". אם כן, מאחר שהעורב ניזון ישירות מהקב"ה, אין לנח אחריות עליו, ולפיכך שלחו מן התיבה ברגע שהדבר התאפשר. לא כך הם הדברים כלפי חס בנו והכלב, שאם ישלח גם אותם מן התיבה, לא יהיה להם מה לאכול, ולפיכך נמנע מכך.

"כל החיה כל הרמש... כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה" (ח, י"ט)

במסכת סנהדרין ק"ח ע"ב כתוב: "למשפחתיהם יצאו מן התבה- א"ר יוחנן למשפחתיהם ולא הם"

רבי יוחנן אומר כאן, שהתורה כתבה את המלה 'למשפחתיהם', ולא כתבה סתם 'הם' - כך לפי הסבר רש"י - ומכך לומדים שהחיות והרמשים יצאו כל אחד ואחד בפני עצמו, ואפילו לא אכלו באבוס אחד, אלא לפי משפחות.

זוהי מעין 'חזרה בתשובה' של בעלי החיים, שהרי לפני המבול גם בעלי החיים הרשיעו דרכם, ועתה קבלו על עצמם להדבק במינם.

רבי יוחנן לא אמר בפרוש 'כתבה התורה למשפחתיהם,

ולא כתבה הם', ונתן להבין את דבריו גם כך: יצאו הרמשים למשפחותיהם (בפועל, במציאות), ולא יצאו הם.

מה פרוש הדבר? ומי הם 'הם', שלא יצאו מן היבה?

במסורת הש"ס רמז לנו על התשובה, ובספר **"חלוקי אבנים"** הרחיב אותה ובאר -

בגופם של הרמשים והתולעים אין כל עצם, ובריה שאין בה עצם איננה מתקיימת י"ב חדש (חולין דף נ"ח ע"א). כידוע, משפט דור המבול היה י"ב חדש, אם כן איך יתכן שיצאו התולעים והרמשים מן התיבה, והלא הם אינם חיים זמן רב כל כך? את התשובה לשאלה הזו אנו מוצאים בדברי רבי יוחנן - הרמשים והתולעים, שנכנסו לתיבה, מתו בה ולא יצאו עם תם המבול. רק 'משפחותיהם' יצאו, ולא הם.

"ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם" (יא, לא).

ברש"י: "ויצאו אתם - ויצא תרח ואברהם עם לוט ושרי. לפי דברי רש"י, הכתוב בא להורות שתרח ואברם היו עיקר המוציאים מחרן, ואלו לוט ושרי טפלים. אלא שאם כן, מקשה, **בספר 'נחלת יעקב'** (מובא בשפתי חכמים), שהרי בתחילת הפסוק כתוב: **"ויקח תרח את אברם"**, ומשתמע מכך שרק תרח הוציא, ומדוע בסוף הפסוק כתוב **"ויצאו אתם"**, שמדברים אלו משתמע, על פי רש"י, שגם אברם היה מן המוציאים?

ומתוך שם, שאף על פי שגם אברם היה המוציא, הוא תלה את הכבוד באביו, כאלו הוא היה המוציא לבדו, לכן בתחילת הפסוק כתוב **"ויקח תרח"**. ובסוף הפסוק בקשה התורה ללמדנו שגם אברם היה עקר ביציאה זו, ולכן כתוב **"ויצאו אתם"**.

בענין זה, מן הראוי לספר כאן, כי בזמן מלחמת העולם הראשונה, נאלץ **רבי ברוך בער ליבוביץ'** - ראש ישיבת **קמניץ**, לברוח מליטא. ובאותם הימים, אביו הישיש היה תלוי בו, כי מפאת גילו המפלג, לא יכול היה לשרת את עצמו ולדאוג לצרכיו. **רבי ברוך בער** תמך באביו גם מבחינה גופנית וגם כספית. והנה, כאשר יצאו למסע הנודים, מסר רבי ברוך בער לאביו את כל כספו ואמר לו: "כשאזדקק לכסף, אבקש ממך"...

מדוע נהג כך? כי רצה לתת לאביו הרגשה טובה ונוחה, שהנה, הוא, האבא, מעניק לבנו ולא להפך.

חשוב מאד שנתבונן כאן בהנהגתו המופלאה של אבינו אברהם. הרי תרח אביו היה רשע מרושע, לא די שעבד עבודת אלילים, אלא שהיה בבחינת "מזכה הרבים", שכן היה לו בית מלאכה ליצור צלמים (תנחומא לך לך ב), ואף מסר את בנו אברהם לידי נמרוד שהשליכו לכבשן האש, ב"עוון" נפוץ אלילי (רש"י יא, כח). ועם כל זאת חלק לו בנו, אברהם אבינו, כבוד כראוי. נפלא!

